

ADAPTIRANJE KNJIGE ZANAT JE KOJI TREBA ZNATI

Od Šoljana i Cvenića do Salaja i Pavičića

HRT je kao koproducent sudjelovao u većem broju ekranizacija književnosti. Na Filmovi.hr u sklopu prethodnog feljtona pisali smo o najekraniziranijima (Matišić, Kušan, Tribuson, Tomić, Mlakić i Balenović). U ovom tekstu osvrnut ćemo sa na brojne književnike koji su u 21. stoljeću imali po jednu ekranizaciju svojih djela, među kojima treba izdvojiti dva potpuno različita filma koja su osvojila Veliku zlatnu arenu: *Kratki izlet* (2017.), krajnje hermetičan, apartan modernistički art-film redatelja Igora Bezinovića (po romanu Antuna Šoljana) o skupini mladića koji postupno nestaju na putu od Motovuna do napuštenog samostana; samozatajna, te igrano-dokumentarni *Dnevnik Diane Budisavljević* (2019.) redateljice Dane Budisavljević, svojevrsna hrvatska *Schindlerova lista* o zagrebačkoj Austrijanki koja duboko potresena sudbinom djece nacionalnosti progananih u NDH pokreće riskantnu akciju njihovog spašavanja i udomljavanja.

Zlatne Arene za scenarij u 21. stoljeću dobile su tri također raznolike književne ekranizacije: atmosferični i tjeskobni *Buick Riviera* (2008.) redatelja Gorana Rušinovića (po romanu Miljenka Jergovića) o dvojici emigranata u SAD-u koji ne uspijevaju pobjeći od balkanskog antagonizma u sebi; potresni *Svjedoci* (2003.) redatelja Vinka Brešana, nadahnuti ubojstvom obitelji Zec (po romanu *Ovce od gipsa* Jurice Pavičića, od kojeg se ipak odvajaju optimističnim krajem) – ujedno jedini Brešanov film bez imalo humora i jedini domaći film u neovisnoj Hrvatskoj koji je ušao u konkurenciju Berlinalea, te *Kraljica noći* (2016.) redatelja Branka

Schmidta (po romanu Josipa Cvenića), simpatična nostalgična humorna drama, prozvana osječkim *Amarcordom* šezdesetih, o odrastanju perspektivnog veslača i njegovih prijatelja.

Preostale ekranizacije mogu se podijeliti prema kritičkoj recepciji. Kontroverzni *Kino Lika* redatelja Dalibora Matanića (po zbirci priča Damira Karakaša) imao je upeglaniju dramsku strukturu od knjige, ali nije propustio šokirati detaljima poput golog valjanja protagonistice u blatu sa svinjom; *Osmi povjerenik* redatelja Ivana Salaja (po romanu Renata Baretića) malomišćanska je komedija puna živopisnih likova; *Ribanje i ribarsko prigovaranje* redatelja Milana Trenca (po poemi Petra Hektorovića) vjerna je i vizualno lijepa ekranizacija književnog klasika s titlovima koji omogućuju razumijevanje arhaičnih dijaloga; a *Konjanik* redatelja Branka Ivande solidna ekranizacija romana Ivana Aralice koja ambiciozno osmišljene ciljeve iznosi iznimnom vještinom.

Knjiga Nenada Ivankovića *Ratnik, pustolov i general* poslužila je kao predložak redatelju Antunu Vrdoljaku za njegov posljednji film *General* (2019.), koji je izazvao oprečne reakcije u tisku – od pretežno negativnih kritika u kojima je prednjačio Pavičić, do panegirika desnijih političkih kolumnista poput Ivkošića, dok su umjereniji kritičari poput Marka Njegića u *Slobodnoj Dalmaciji* isticali da je u filmu Gotovina nadahnuti pjesnik, prekaljeni romantik, vrhunski strateg i vojskovođa no najmanje je, međutim, čovjek – u smislu čovjeka od krvi i mesa, unatoč Višnjićevu očitom trudu i profesionalnosti. No, Vrdoljaku se ne može prigovoriti da je iznevjerio duh predložka i Ivankovićev hagiografski pristup – i knjiga i film su na istoj valnoj duljini.

Jedna od najsupješnijih adaptacija hrvatske dramske književnosti je životna melodrama *Plavi cvijet* (2021.) Zrinka Ogreste (po Drami o Mirjani i onima oko nje Ivora Martinića), slojevita ženska priča o sredovječnoj Mirjani i onima oko nje: netaktnoj majci, buntovnoj kćerki, slobodoumnim prijateljicama i slučajnom ljubavniku. Umjereno pozitivne kritike dobile su Ogrestine *Projekcije* (po drami Lade Kaštelan), komorna drama o odnosima likova koje pratimo tijekom psihoseansi – svojevrsni redateljski eksperiment i jedini Ogrestin film bez nagrada.

Kauboji redatelja Tomislava Mršića (po kazališnoj hit-predstavi Saše Anočića, koji se tijekom rada na filmu posve razišao s redateljem) pokazali su se znatno sjetniji od svog razigranog i komičnog kazališnog predloška; *Trebalo bi prošetati psa* redatelja Filipa Peruzovića korektna je adaptacija drame Tomislava Zajeca o mladiću koji pokušava uspostaviti odnos s bivšom djevojkom i mrzovoljnim ocem.

Egzorcizam redatelja Dalibora Matanića (po redateljevoj kazališnoj drami) niskobudžetni je politički horor, za koji su neki kritičari rekli da je nepretenciozan i iznenađujuće jeziv (Zajović), a drugi

da je pretrpan, tabloidan i na pogrešan način provokativan (Pavičić).

Simpatičnu komediju *Zabranjeno smijanje* (2012.) redatelja Davora Žmegača (po drami najizvođenijeg hrvatskog dramskog pisca Mira Gavrana) o muškarcu koji nakon što ga ostavi ljubavnica pokušava toplinu naći u obitelji, Milena Zajović iz *Večernjeg lista* ocijenila je kao korektno napravljen žanrovski film građen na stereotipima muško-ženskih odnosa, a Marko Njegić iz *Slobodne Dalmacije* kao tip *woodyallenovske* komedije protkane modernim ljudskim neurozama, muško-ženskim odnosima (žene čitaju muškarce kao slikovnicu, a muškarci žene kao egipatske hijeroglife) poljuljanima skladom sredovječnosti i poremećenim navikama pojedinaca.

Mali je broj književnih ekranizacija koji je dobio posve negativne kritike, ali ih treba navesti, uz napomenu da je kritika za njihov neuspjeh uglavnom okrivila nekompetentnost redatelja a ne autore književnih predložaka. *Kradljivoac uspomena* redatelja Vicka Ruića snimljen je po romanu Dina Milinovića, koji je imao potencijala biti dobro polazište za zanimljivu špijunsku TV mini-seriju, ali adaptiranje knjige zanat je koji treba znati a Vicko Ruić naprosto nije bio profesionalno kompetentan razriješiti takav zadatak, istaknuo je Jurica Pavičić u *Jutarnjem listu*.

Sjećanje na Georgiju redatelja Jakova Sedlara (po drami Nina Škrabea) bavi se višestrukim ulogama koje glumci i plesači moraju igrati u javnosti i svojim privatnim životima, a ocijenjen je kao mizerno produciran diletantski uradak u kojem su sporedni likovi dobili imena po Sedlarovim kritičarima.

Zapamtite Vukovar redatelja Fadila Hadžića (nadahnut romanom

Glasom protiv topova Alenke Mirković, ali bez njene dozvole za korištenje) o novinaru kojeg major vojne policije ispituje pa šalje na *Ovčaru*, ocijenjen je kao još jedan očajan film o Domovinskom ratu i kao niskobudžetni partizanski film, a sudionici vukovarske tragedije proglasili su ga povijesnom krivotvorinom.

© **Zlatko Vidačković, FILMOVI.hr, 9. listopada 2023.**

Tekst je objavljen uz potporu Agencije za elektroničke medije u okviru projekta poticanja novinarske izvrsnosti. Dopušteno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i autora.